

KELETAS HIERARCHIJOS „BŪTI“ RAIŠKOS ASPEKTŲ PRANCŪZŲ IR LIETUVIŲ KALBOSE

Jūratė Navakauskienė, Lina Barštytė

Prancūzų filologijos katedra, Vilniaus universitetas,
Universiteto g. 3, LT-01513, Vilnius, Lietuva
Tel. 3702 687233, el. paštas: jurate.navakauskiene@ff.vu.lt.

Apie prancūzų kalbos abstraktumą yra rašęs ne vienas kalbininkas (Ch. Bally, M. Malblanc'as, V. Gakas ir daugelis kitų). Lingvistinėje literatūroje beveik vienbalsiai teigiama, kad viena ryškiausių prancūzų kalbos tendencijų – plačios reikšmės žodžių vartojimas, abstrakti minties raiška. Šiame straipsnyje aptarsime keletą aspektų, leidžiančių tiksliau apibūdinti šią prancūzų kalbos tendenciją. Atidžiau panagrinėjus vertimus iš prancūzų į lietuvių kalbą ir atsižvelgiant į užsienio lingvistų, gretinusių prancūzų kalbą su kitomis kalbomis (pvz., vokiečių, rusų), pastebėjimus, ryškėja, kad prancūzų kalboje mintis abstrakčiau reiškiami ne visada, o tik tam tikrais atvejais: tai dažnai būna susiję su hierarchija „būti“ ir priklauso nuo nominacijos pobūdžio.

Siekdamos pagrįsti savo teiginį pasirinkome tris leksines semantines grupes (toliau – LSG): daiktus žyminčią LSG, augalus žyminčią LSG ir gyvas būtybes žyminčią LSG. Pavyzdžius pateikiame iš XIX a. pab. – XX a. pab. prancūzų grožinės literatūros kūrinių (6 kūriniai ir jų vertimai, 5 vertėjai).

Pirmiausia apibrėšime šiame straipsnyje vartojamus terminus.

Hierarchija „būti“ – genties-rūšies santykių pagrindu organizuota leksinė semantinė grupė, kurią sudaro hiperonimas-dominantė, pagal bendrą požymį jungiantis į vieningą visumą atskirus hiponimus; šie, savo ruožtu, patys gali būti laikomi hiperonimais dar žemesnių šios hierarchijos pakopų elementų atžvilgiu. Schemiškai tai galima pavaizduoti taip:

Hierarchija „būti“

Hiperonimas-dominantė:	gyvūnas
Hiperonimas-elementas:	šuo
Hiponimas:	pudelis

Hierarchijos „būti“ elementai gali būti ne tik daiktavardžiai, bet ir veiksmažodžiai, pvz., *judėti* – *eiti*, *važiuoti*, *skristi* ir t. t., arba žodžiai, turintys ekspresyvinį-emosyvinį ir (arba) funkcinį-stilistinį reikšmės komponentą, pvz., *daina* – *giesmė*, *dainelė*, *dainuška*. Taigi hierarchija „būti“ yra labai platus reiškinys, kurį galima nagrinėti įvairiausiais aspektais. Vieni lingvistai šios rūšies santykiams apibrėžti vartoja terminus *hipo-hiperoniminiai santykiai* (Matuzkova 1989) arba *hiperonimija* ir *hiponimija* (Bonhomme 1987; Fromilhague, Sancier 1999), kiti – hierarchijos „būti“ terminą (Gak 1977, 136; Meyer 1995, 11). Mes manome, kad nagrinėjamam reiškiniiui aptarti labiau tinka hierarchijos „būti“ terminas. Pirma, dėl to, kad tuomet atsiskleidžia hierarchinė šio reiškinio struktūra; antra, šį terminą patogiau vartoti lyginant hierarchijas tarpusavyje.

Kokybinė konkretizacija – konkretizacija, besireiškianti hierarchijoje „būti“: platesnės denotatinės reikšmės leksinio vieneto pakeitimas siauresnės denotatinės reikšmės leksiniu vienetu (t. y. hiperonimo pakeitimas hiponimu). Su vertimo klausimais susijusioje literatūroje paprastai vartojamas tiesiog *konkretizacijos* terminas arba jį dar skirstoma į loginę-semantinę, emotyvinę-ekspresyvinę ir funkcinę-stilistinę. Visiškai sutikdamos su tokiu konkretizacijos rūšių skyrimu, vis dėlto manome, kad yra pagrindas dar skirti kokybinę ir kiekybinę konkretizaciją. *Kokybinės konkretizacijos* terminą vartojame norėdamos šios rūšies konkretizaciją atskirti nuo *kiekybinės konkretizacijos* (plačiau apie tai žr. Navakauskienė 2002), besireiškiančios ne hierarchijoje „būti“, o hierarchijoje „turėti“: tai leksinio vieneto, reiškiančio visumą, pakeitimas leksiniu vienetu, reiškiančiu dalį. **Kokybinė generalizacija** – generalizacija, besireiškianti hierarchijoje „būti“: siauresnės denotatinės reikšmės leksinio vieneto pakeitimas platesnės denotatinės reikšmės leksiniu vienetu (t. y. hiponimo pakeitimas hiperonimu). *Kokybinės generalizacijos* terminą vartojame norėdami šios rūšies generalizaciją atskirti nuo *kiekybinės generalizacijos*, besireiškiančios hierarchijoje „turėti“: tai leksinio vieneto, reiškiančio dalį, pakeitimas leksiniu vienetu, reiškiančiu visumą.

Taigi norėdamos pagrįsti teiginį, jog abstraktesnė minties raiška prancūzų kalboje dažnai būna susijusi su nominacijos pobūdžiu, pateiksime pavyzdžių iš trijų LSG.

Daiktus žyminti LSG

Štai pavyzdys iš A. Camus knygos „Svetimas“:

(1) *J'ai vu d'un coup que les vis de la bière étaient enfoncées et qu'il y avait quatre hommes noirs dans la pièce. J'ai entendu en même temps le directeur me dire que la voiture attendait sur la route* (Camus 2000, 25).

Iš karto pamačiau, kad karsto sraigiai jau prisukti ir kad kambaryje stovi keturi juodai apsirengę vyrai. Tą pat akimirka išgirdau direktorių man sakant, kad katafalkas jau ant kelio (Kamius 1991, 32).

Prancūziškame tekste – plačios reikšmės žodis *voiture*, galintis reikšti bet kokią transporto priemonę. Tačiau turint galvoje kontekstą (vyksta laidotuvės, buvo laukiama atvažiuojant laidojimo namų darbuotojų) nekyla jokių abejonių, kad kalbama apie katafalką. Bet tokie atvejai, kai pirminėje nominacijoje prancūzų kalboje – hiperonimas, o lietuvių kalboje – hiponimas, nėra vyraujantys. Dažniausiai pirminėje nominacijoje abiejose kalbose denotatas įvardijamas konkrečiai, pvz.:

(2) *Enfin, au fond de la place, parut un grand landau de louage, traîné par deux chevaux maigres (...). Hippolyte (...) les conduisit sous le porche du Lion d'Or où beaucoup de paysans s'assèrent à regarder la voiture* (Flaubert 1972, 192-193).

Pagaliau aikštės gilumoje pasirodė didelė, dviejų sulysusių arklų traukiama samdomoji karieta (...). Ipolitais (...) nuvėžino kinkinį po „Aukso Liūto“ padangte, ties kuria jau buvo susirinkę daug kaimiečių pasižiūrėti karietos (Flobertas 1993, 160-161).

Šįkart prancūzų kalboje tik antrinėje nominacijoje vartojamas žodis *voiture*, kai ne vien iš konteksto, bet ir dėl to, kad buvo tiksliai įvardyta, aišku, kad kalbama apie karietą. Jau iš šių poros pavyzdžių matyti, kad prancūzų kalboje didesnis vaidmuo tenka kontekstui.

Augalus žyminti LSG

Pirmiau minėta tendencija atsispindi ir augalus žyminčioje LSG, pvz.:

(3) *La veuve pèle une pomme rouge qu'elle a choisie dans le panier, en passe les quartiers l'un après l'autre au petit garçon (...), puis elle se glisse jusqu'au coin de la fenêtre, à la place que l'ecclésiastique a*

quittée, et le petit garçon s'éloigne de vous, suçanti ses doigts, mâchant son fruit dont l'odeur remplit encore tout le compartiment (Butor 1957, 118).

Našlė lupa raudoną, iš pintinės pasiimtą obuolį, supjausto į keturias skilteles ir vieną po kitos paduoda berniukui, (...), paskui pasislenka prie lango, į kampą, į dvasininko paliktą vietą, ir berniukas taip pat pasislenka nuo jūsu, čiulpdamas savo pirštus, čiaumodamas obuolį, kurio kvapas pripildo visą kupė (Biutoras 1987, 113).

Pirminėje nominacijoje abiejose kalbose vartojami hiponimai (*pomme, obuolys*). Antrinėje nominacijoje lietuvių kalboje pakartojamas hiponimas, o prancūzų kalboje, kaip jau buvo matyti ir daiktus žyminčioje LSG, – hiperonimas. Štai kitas panašus pavyzdys:

(4) *Le long de l'église, s'étend un jardin plein d'ombre, avec de grands palmiers et des eucalyptus. Parmi cette végétation tropicale, se dresse un bouleau au tronc argenté. On l'a planté là, je suppose, pour nous rappeler notre lointaine Russie (Modiano 1978, 174).*

Išilgai cerkvės driekias pilnas šešėlių sodas su aukštom palmėm ir eukaliptais. Ir tarp šitų tropinių medžių staiga išnyra berzas su sidabrinu kamienu. Manau, jis buvo pasodintas čia, kad mums primintų tolimąją Rusiją (Modiano 1993, 90).

Pirminėje nominacijoje abiejose kalbose įvardijami konkretūs denotatai: *palmiers et eucalyptus, palmės ir eukaliptai*. Antrinėje nominacijoje prancūzų kalboje galėtume tikėtis, kad bus pavartotas plačios reikšmės žodis *arbres (medžiai)*, o lietuvių kalboje pakartoti jau minėti hiponimai. Bet žodis *medžiai* figūruoja būtent lietuviškame tekste. Tačiau prancūziškame tekste matome dar platesnės reikšmės žodį *végétation (augalai)*. Taigi nors lietuviškame tekste antrinėje nominacijoje ir nekartojami anksčiau minėti hiponimai, palyginti su prancūzišku tekstu, lietuviškajame mintis vis tiek reiškia konkrečiau.

Gyvas būtybes žyminti LSG

Kai kontekstas yra susijęs su gyvūnais, antrinėje nominacijoje prancūzų kalboje dažniausiai vartojamas plačios reikšmės žodis *bête*, pvz.:

(5) *Voici la jument qui passe la tête et le poitrail entre les deux pilastres de l'entrée (...). Enfin tout l'équipage sort lentement de la cour. (...) Mais alors (...) Meaulnes (...) lance la bête à fond de train et disparaît en un instant de l'autre côté de la montée.*

(...)

Ou eût dit deux équipages se suivant lentement au très petit trot. Cela ralentit le pas et finalement vint s'arrêter (Alain-Fournier 1971, 24-28).

Aure pro vartus išlenda arklio galva ir krūtinė (...). Pagaliau iš kiemo pamažėle išvažiuoja vežimas. (...) Molnas (...) varo arklį pašėlusia zovada ir bematanti dingsta anapus kalvos.

(...)

Atrodė, kad vienas paskui kitą pamažėle įvažiavo du vežimai. Lėtėjo arklių žinginė, ir pagaliau vežimai sustojo (Alain-Fournier 1977, 20-23).

Pateiktasis pavyzdys nėra visai tipiškas dėl to, kad pirminėje nominacijoje konkretesnis žodis vartojamas ne lietuvių, o prancūzų kalboje (pranc. k. – *jument (kamelė)*, liet. k. – *arklys*). Bet antrinėje nominacijoje vėl matome įprastą vaizdą: prancūzų kalboje – hiperonimas (*bête (gyvūnas)*), lietuvių kalboje – hiponimas (*arklys*). Šis pavyzdys įdomus tuo, kad jame atsiskleidžia abiejų kalbų tendencija ir tolesnėje nominacijoje. Kai tekste trečią kartą užsimenama apie arklius (dabar jau kalbama apie du arklių tempiamus vežimus), lietuvių kalboje vartojamas hiponimas (*arkliai*), o prancūzų kalboje atsiskleidžia netgi vartoti hiperonimą-dominantę (*gyvūnai*), visai išeinama iš

LSG ribų ir padėtis nusakoma plačiausios reikšmės įvardžiu *cela*: *cela ralentit le pas* (pažodžiui „tai sulėtino žingsnį“). Tai jau kraštutinė riba, abstrakčiau arklio nusakyti nebeįmanoma.

Kitame su gyvūnais susijusiam pavyzdyje atsispindi dar viena prancūzų kalbos tendencija antrinėje nominacijoje:

(6) *C'était une cavalière vêtue d'une longue cape noire. Debout, immobile, elle tenait la bride d'une jument noire.*

(...)

L'inconnue attacha sa monture à un arbre, prit une gourde, s'approcha du blessé et lui releva la tête pour le faire boire (Fermine 1999, 29).

Tai buvo raitelė, apsivilkusi ilgu juodu apsiaustu. Ji stovėjo nejudėdama ir laikė už pavadžio juoda kumelę.

(...)

Nepažįstamoji pririšo žirgą prie medžio, paėmė gertuvę, priėjo prie sužeistojo ir, pakėlusį jo galvą, pagirdė (Fermine 2004, 31).

Pirminėje nominacijoje abiejose kalbose vartojami hiponimai (*jument*, *kumelė*). Antrinėje nominacijoje prancūzų kalboje pavartotas hiperonimas *monture*. Tai plačios reikšmės žodis, galintis reikšti bet kokią jojamą gyvulį: arklį, mulą, asilą, dramblių ar kupranugarį. Tokio jojamus gyvulius apibendrinančio žodžio lietuvių kalboje nėra. Taigi šiame pavyzdyje prancūzų kalboje susiduriame ne su kontekstine kokybine generalizacija (kaip pirmiau pateiktuose pavyzdžiuose), o su sisteminė kokybine generalizacija, nes tokio hiperonimo-dominantės nėra lietuvių kalbos sistemoje.

Prancūzų kalbos sistemoje yra nemažai tokių hiperonimų-dominančių (įvairiose LSG), neturinčių atitikmenų lietuvių kalboje ir verčiamų arba aprašomuoju būdu, arba konkretizuojamų atsižvelgiant į kontekstą, pvz., *couvert* – stalo indai ir valgomieji įrankiai; *litterie* – „lovos priedai“, t. y. patalynė, čiužiniai, pagalvės, paklodės ir antklodės; *repas* – valgymas nustatytu laiku, t. y., priklausomai nuo konteksto, pusryčiai, pietūs arba vakarienė. Galimas dalykas, kad prancūzų kalboje įsigalint tendencijai antrinėje nominacijoje vartoti abstraktesnės reikšmės žodį, atsirado ir poreikis kurti kuo daugiau ir įvairesnių hiperonimų-dominančių, o lietuvių kalboje tokia tendencija nesivystant ir tokių žodžių rasdavosi mažiau.

Antrinėje nominacijoje prancūzų kalba ne tik dažnai renkasi hiperonimus, bet ir stengiasi, kad jie būtų kuo įvairesni, pvz.:

(7) ... *la porte du presbytère grinça, l'abbé Bourmisien parut; les enfants, pêle-mêle, s'enfuirent dans l'église.*

– *Ces polissons-là! murmura l'ecclésiastique, toujours les mêmes!*

(...) *dès qu'il aperçut Mme Bovary:*

– *Excusez-moi, dit-il, je ne vous remettais pas. (...) Comment vous portez-vous? ajouta-t-il.*

– *Mal, répondit Emma; je souffre.*

– *Eh bien! moi aussi, reprit l'ecclésiastique. Ces premières chaleurs, n'est-ce pas? vous amollissent étonnamment. Enfin, que voulez-vous! nous sommes nés pour souffrir, comme dit saint Paul. Mais, M. Bovary, qu'est-ce qu'il en pense?*

– *Lui! fit elle avec un geste de dédain.*

– *Quoi! répliqua le bonhomme tout étonné, il ne vous ordonne pas quelque chose?*

– *Ah! dit Emma, ce ne sont pas les remèdes de la terre qu'il me faudrait* (Flaubert 1972, 158-159).

... *sugirgždėjo klebonijos durys, pasirodė kunigas Burnisjenas, ir vaikai vienas per kitą sugurėjo į bažnyčią.*

– *O, tie išdykėliai! – sumurmėjo kunigas. – Vis jie tokie pat!*

(...) *pastebėjęs ponį Bovary, tarė jai:*

– *Atsiprašau, nepažinau jūsų. (...) Kaip gyvuojate? – pridūrė.*

– *Blogai, – atsakė Ema, – sergu.*

– Na mat, aš irgi, – atsakė kunigas. – Tie pirmieji karščiai tirpdyte tirpdo žmogų, ar ne? Pagaliau, ko norėti: esame gimę kentėti, kaip sako šventasis Povilas. O ponas Bovari, ką jis apie tai galvoja?

– Tasai! – atsakė mostelėjusi su panieka.

– Kaip? – nustebė kunigas, – nieko jums nepiraišė?

– Ak, – tarė Ema, – man reikalingi ne žemiški vaistai (Floberas 1993, 129-130).

Keturis visose nominacijose vienodus lietuvių kalbos hiponimus prancūzų kalboje atitinka vienas hiponimas (kaip įprasta, pirminėje nominacijoje), du hiperonimai ir hiperonimas-dominantė. Lyginant ilgesnes tekstų atkarpas labai akivaizdus didesnis konteksto vaidmuo prancūzų kalboje. Skaitytojas tarsi verčiamas kuo ilgiau išlaikyti atmintyje pirminę informaciją ir ją nuolat sieti su toliau vartojamais vis abstraktesniais leksiniais vienetais. Lietuviško teksto skaitytojas taip „nevarginamas“: jam pateikiama informacija konkretizuojama kone kiekviename sakinyje.

Įvardžio sisteminė generalizacija

Straipsnio ribos neleidžia mums išsiplėsti, tačiau norėdamos atskleisti, kad lyginant abi kalbas antrinėje nominacijoje lietuvių kalboje besireiškianti kokybinė konkretizacija yra labai bendra tendencija, keletą žodžių dar tarsime apie įvardžius.

Prancūzų kalboje yra beasmenis įvardis *on*, galintis pakeisti bet kokį prieš taiėjusį veiksni (ar kelis veiksnius). Tokio įvardžio atitikmens lietuvių kalboje nėra. Funkciniu požiūriu šis įvardis primena pirmiau minėtus plačios reikšmės prancūzų kalbos daiktavardžius *monture*, *couvert*, *repas* ir pan. Štai pora pavyzdžių:

(8) *C'était peut-être un cadeau de sa maîtresse. On avait brodé cela (...) bien des heures (...)* (Flaubert 1972, 91).

Galbūt tai buvo jo meilužės dovana, kurią ji siuvinėjo (...) valandų valandomis (Floberas 1993, 68).

(9) *Emma rougit quand il entra (...). Le père Rouault embrassa son futur gendre. On remit à causer des arrangements d'intérêt (...).*

(...) Dans les visites que Charles faisait à la ferme, on causait des préparatifs de la noce (Flaubert 1972, 50-51).

Ema jam įėjus paraudo (...). Tėvas Ruo apkabino būsimą žentą. Jie pradėjo šnekučiuotis apie piniginius reikalus (...).

(...) Kai Šarlis atvykdavo į fermą, visi trys tardavosi apie vestuvių ruošimą (Floberas 1993, 68-69).

Iš visų straipsnyje pateiktų pavyzdžių matyti, kad antrinėje nominacijoje prancūzų kalboje linksnama vartoti hiperonimus, kurių formos yra labai įvairios.

Kokybinė generalizacija posakiuose ir frazeologizmuose

Lyginant abi kalbas kokybinė generalizacija prancūzų kalboje pastebima ir esant vienintelei nominacijai, t.y. įvairiuose sustabarėjusiuose žodžių junginiuose, posakiuose ir frazeologizmuose, pavyzdžiui:

Daiktus žyminčioje LSG:

(10) *la chose parle d'elle-même* (FR 228) – gera prekė pati save giria (daiktas – prekė). Šiame posakyje matyti ir su kita LSG susijusi kokybinė generalizacija: *parle* – *giria* (kalbėti – girti),

(11) *l'habit ne fait pas le moine* – be pinigų – ne ponas, kad ir gražus ant jo žiponas (drabužis – žiponas) (LKŽ 711) ir t.t.

Augalus žyminčioje LSG:

(12) *arbre de Noël – Kalėdų eglutė* (medis – eglė),

(13) *le fruit ne tombe jamais loin de l'arbre* (FR 507) – *obuolys nuo obels netoli terieda* (vaisius – obuolys),

(14) *semé de fleurs* (FR 485) – *rožėm klotas* (gėlė – rožė) ir t.t.

Gyvas būtybes žyminčioje LSG:

(15) *chante comme un oiseau* (PR 1305) – *čiulba kaip lakštingala* (paukštis – lakštingala),

(16) *à chaque oiseau son nid est beau* (PL 608) – *ir varna savo lizdą giria* (paukštis – varna),

(17) *bête à bon Dieu – Dievo karvytė* (gyvūnas – karvė) ir t.t.

(18) *enfant à la mamelle – žindomas kūdikis* (vaikas – kūdikis) (PL 333),

(19) *enfant de troupe – pulko sūnus* (vaikas – sūnus) (PL 333),

(20) *chacun est l'artisan de sa fortune – kiekvienas yra savo laimės kalvis* (amatininkas – kalvis) (PL 64) ir t.t.

Kokybinės generalizacijos atspindys žodžių daryboje

Kokybinę generalizaciją prancūzų kalboje galima įžvelgti ir žodžių daryboje, pvz.:

(21) *bête d'enfer – mėšlavabalis* (gyvūnas – vabalas),

(22) *arboriculteur – vaismedžių augintojas* (medis – vaismedis) ir t.t.

Kai kurių žodžių daryboje kokybinė generalizacija nėra tokia akivaizdi. Dažnai hiponimas, slypintis lietuviškame žodyje, išryškėja tik palyginus kelis prancūziškus bendrašaknius žodžius (su juose slypinčiu hiperonimu) ir jų atitikmenis lietuvių kalboje, pvz.:

(23) *allume-cigarettes – žiebtuvėlis* (uždegti – (i)žiebtai),

(24) *allume-feu – prakuras* (uždegti – prakurti),

(25) *allumeur – sprogdiklis* (uždegti – sprogdinti).

Išvados

Tam tikrais atvejais prancūzų kalboje mintis nusakoma abstrakčiau nei lietuvių kalboje. Tai dažnai būna susiję su hierarchija „būti“ ir priklauso nuo nominacijos pobūdžio. Pirminėje nominacijoje tendencijos abiejose kalbose yra panašios: tiek prancūzų, tiek lietuvių kalboje paprastai vartojami žemesniųjų hierarchijos „būti“ pakopų elementai (hiponimai). Skirtumai atsiskleidžia antrinėje ir vienintelėje nominacijoje: abiem šiais atvejais prancūzų kalba yra linkusi rinktis aukštesniašias hierarchijos „būti“ pakopas (hiperonimus), o lietuvių kalba – žemesniašias (hiponimus). Hiponimai, vartojami lietuvių kalboje, dažnai kartojasi visose nominacijose, o hiperonimai, vyraujantys antrinėje nominacijoje prancūzų kalboje, būna labai įvairūs. Tendencija į kokybinę generalizaciją prancūzų kalboje įžvelgiama ir žodžių daryboje.

Šiame straipsnyje, pateikdamos tik nedaug pavyzdžių, norėjome atkreipti dėmesį į tendenciją prancūzų kalboje dažniau vartoti hiperonimus, palyginti su lietuvių kalba. Būtų įdomu šią tendenciją pagrįsti statistiškai, t. y., lyginant vertimus, nustatyti apytikrį hiperonimų ir hiponimų vartojimo abiejose kalbose santykį. Bet tai jau kito straipsnio tema.

LITERATŪRA

- Bonhomme M., 1998. *Linguistique de la métonymie*. Berne.
Fromilhague C., Sancier A., 1991. *Introduction à l'analyse stylistique*. Paris.
Gak V. G., 1977. *Sopostavitel'naja leksikologija*. Moskva.
Matuzkova E. P., 1989. *Gipo-giperonimičeskije otnošenija v originale i perevode anglojazyčnoj chudožestvennoj prozy*. Odessa.
Meyer B., 1995. *Synecdoques. Etude d'une figure de rhétorique*, vol. II. Paris.
Navakauskienė J., 2002. Hierarchijos "turėti" raiška kūno dalis žymincioje leksinėje-semantinėje grupėje prancūzų ir lietuvių kalbose. *Kalbota*, 52 (3).

ŠALTINIAI

- Alain-Fournier, 1971. *Le Grand Meaulnes*. Paris.
Alain-Fournier, 1977. *Didysis Molnas*. Vilnius.
Biutoras M., 1987. *Permaina*. Vilnius.
Butor M., 1957. *La Modification*. Paris.
Camus A., 2000. *L'Étranger*. Paris.
Fermine M., 1999. *Le violon noir*. Paris.
Fermine M., 2004. *Juodasis smuikas*. Vilnius.
Flaubert G., 1972. *Madame Bovary*. Paris.
Floberas G., 1993. *Ponia Bavari*. Vilnius.
Francuzsko-russkij frazeologičeskij slovar' 1963. Moskva.
Kamju A., 1991. *Svetimas. Krytis*. Vilnius.
Modiano P., 1978. *Rue des boutiques obscures*. Paris.
Modiano P., 1993. *Tamsių krautuvijų gatvė*. Vilnius.
Petit Robert, dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française, 1978. Paris.
Prancūzų-lietuvių kalbų žodynas, 1976. Vilnius.

SANTRUMPOS

- FR – *Francuzsko-russkij frazeologičeskij slovar'*, 1963. Moskva.
LKŽ – *Lietuvių kalbos žodynas*, 2002, XX. Vilnius.
PL – *Prancūzų-lietuvių kalbų žodynas*, 1976. Vilnius.
PR – *Petit Robert, dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*, 1978. Paris.

QUELQUES ASPECTS DE LA RÉALISATION DE LA HIÉRARCHIE „ÊTRE“ EN FRANÇAIS ET EN LITUANIEN

Jūratė Navakauskienė, Lina Barštytė

R e s u m e

En comparant les traductions du français en lituanien on peut apercevoir que dans certains cas en français l'idée est exprimée d'une façon plus abstraite qu'en lituanien. Cela est souvent lié à la hiérarchie „être“ et dépend du type de la nomination. En première nomination, les tendances sont identiques dans les deux langues: en français ainsi qu'en lituanien on emploie les éléments appartenant aux niveaux les plus bas de la hiérarchie „être“ (hyponymes). Les différences se révèlent en deuxième nomination et en nomination unique : dans les deux cas le français opte pour les niveaux supérieurs de la hiérarchie „être“ (en employant les hyperonymes) tandis que le lituanien choisit les niveaux les plus bas de la même hiérarchie (en employant les hyponymes). Les hyponymes utilisés en lituanien se répètent souvent dans toutes les nominations, les hyperonymes qui abondent en français, au contraire, sont très variés. La tendance de la généralisation qualitative en français par rapport au lituanien est également perçue dans la formation des mots.

Vilniaus universitetas
Prancūzų filologijos katedra

Iteikta
2005 m. kovo mėn.